

Szakmai beszámoló

Szigetújfalu, Rév (Ercsi bencés monostor, lelőhely azonosító: 62564) lelőhelyen végzett régészeti kutatási programról

A projekt célja, fő szakmai tapasztalatai, eredményessége

A projekt célja az Újfalusi-szigeten található több korszakos régészeti lelőhely rétegvizszoynainak tisztázása, az esetleges épületmaradványok helyének és állapotának felderítése volt.

A kutatás legfontosabb eredménye, hogy azonosítottunk egy jelentős méretű falmaradványt, amelyet a középkori kolostor építkezéséhez tudunk kötni, így meghatároztuk, hogy a kolostor a sziget mely részén lehetett. Bizonyítottuk, hogy a lelőhelyen a bronzkortól az újkorig találhatóak objektumok, rétegek. A lelőhelyen találtunk római kori leleteket is, amelyek alapján egy Limes kapcsolódású lelőhely is bizonyított a szigeten.

Az elvégzett munka bemutatása

Előzmények

Szigetújfalu határa 2015 óta az Árpád Múzeum régészeti gyűjtőterületéhez tartozik. Az ercsi révnél található Újfalusi-szigeten az okleveles források alapján egy fontos Árpád-kori kolostort, az „Ercsi bencés monostort” feltételezett a kutatás. A monostort a Zách nembéli Tamás nádor alapította, ide is temették el 1186-ban. A 18. században még romosan álló templomépületet, illetve a komplexum többi épületének köveit a környező települések lakói a 18. század közepétől elhordták, többek között felhasználták Szigetújfalu katolikus templomának építésénél is, amelynek műemléki kutatása során gazdagon faragott román-kori kő elemeket találtak a kutatók. Rómer Flóris, a „magyar régészet atyja” a 19. század közepétől járta az országot és térképezte fel régészeti örökségét. Jegyzőkönyveiben kétszer is megemlékezett a helyről, és római kori falmaradványokat regisztrált. Szigetújfalu, Ercsi rév, illetve római kikötőerőd néven az UNESCO Világörökség várományosi listára is felkerült 2015-ben, mint a Római Birodalom határai egyik részhelyszíne.

2015-ben talajradaros felméréssel bizonyítottuk, hogy a sziget rév körüli részén eltemetődött jelenségek vannak. 2016 őszén a Forster Központ segítségével egy kisebb geoelektromos ellenállásos vizsgálatot végeztünk a lelőhely északi részén. A roncsolásmentes kutatások során észlelt jelenségek mibenlétét csak ásatással lehetett meghatározni.

Ismertsége és jelentősége ellenére régészeti feltárás nem zajlott a szigeten ezért az Árpád Múzeum a Nemzeti Kulturális Alap Örökségvédelmi Kollégiumának 750 ezer forintos és Szigetújfalu Önkormányzatának 400 ezer forintos támogatásával ún. szondázó ásatásokat tervezett végezni a korábban kimért anomáliák helyén. A projektet két ütemre bontva a 2016 szeptemberében, illetve 2017 tavaszán és nyarán végeztük el.

I. ütem, 2016 ősz

Az Árpád Múzeum, együttműködésben a Ferenczy Múzeumi Központtal és a Pázmány Péter Katolikus Tudományegyetem Régészeti Tanszékével szondázó ásatást végzett 2016. 09. 05. és 09. 09. között (5 nap).

Az előzetes tervnek megfelelően egy 3x4 méteres szondát nyitottunk a Rév déli udvarán. A szonda mélyítése során a humusz alatt kompakt, agyagos feltöltésre bukkantunk, ezért a kutatóárkot megfeleztük (2x3 m) és annak északi részében folytattuk a munkát. A rendelkezésünkre álló öt munkanap alatt elértük a sárga löszös-homokos altalajt, miközben számos réteget és jelenséget

dokumentáltunk (26 stratigráfiai egységet különítettünk el).

A rév északi udvarán, az udvar északnyugati sarkában egy 1.5x2 méteres szondát nyitottunk. A szonda felső rétegei azonosak a déli szondában tapasztaltakkal. A mélyülés során azonban itt nem találtuk meg az objektumok és rétegek sorozatát, csupán egy bronzkori gödröt, amely az altalajba mélyült.

II. ütem 2017 tavasz-nyár

A geoelektromos ellenállás mérés során kimutatott anomáliák helyén 2017. március 29-én egy 200x160 cm-es és április 12-én 150x150 cm-es szondát nyitottunk. A szondázások időtartalma 1-1 nap volt.

2017. június 12.-16. között a Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatóinak bevonásával két szondaárkot nyitottunk a lelőhely északi részén. A szondák 2,8x9 m (északi, humuszosítás után 6 méteresre csökkentettük) és 3x6 m (déli) méretűek voltak. Az első jelenségek felbukkanását követően a szondákat két részre osztva mélyültünk tovább. A délebbi szondában 2,5 méteres mélységbe ástunk le, itt egy jelentős méretű falhoz kapcsolódó pusztulási rétegbe jutottunk. Az északi szondában újkori bolygatás és középkori, bronzkori jelenségek után 1 m mélyen elértük az altalajt.

A tudományos eredmények összefoglalása

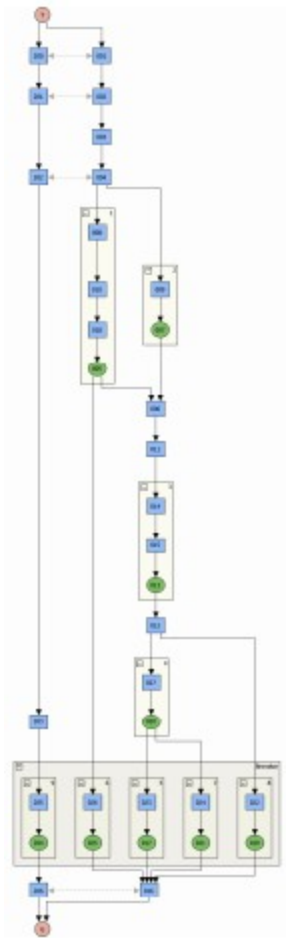
Az I. ütemben kiásott déli szondában falmaradványt ugyan nem találtunk, de itt bukkantunk a legösszetettebb stratigráfiára. Az újkori betöltések alatt egy késő középkori/kora újkori gödörház részletét és egy 17./18. századi gödör részletét találtuk meg, ezek alatt középkori rétegek kerültek elő. Az altalajba mélyedve őskori (késő bronzkori) gödrök jelentették a legkorábbi jelenségeket. A leletek közül ki kell emelnünk a 17/18. századi gödörben, illetve egy 13/14. századi gödörben talált iszkábaszegeket. Ezek két külön típusba tartoznak, a korábbi gödörben talált szeg párhuzamai 14. századi lengyelországi hajókból kerültek elő. A 17./18. századi gödör leletanyagában korábbi korszakok bolygatott leletei is megtalálhatóak, az innen előkerült iszkába a 15. sz. 2. felére-16. sz. első felére keltezett lengyel lelőhelyeken kerül elő. A vas iszkábaszögek (amelyek különböző típusai az újkori betöltésekből is előkerültek) bizonyítják a lelőhely és a dunai hajózás/hajóépítés közötti kapcsolatot.

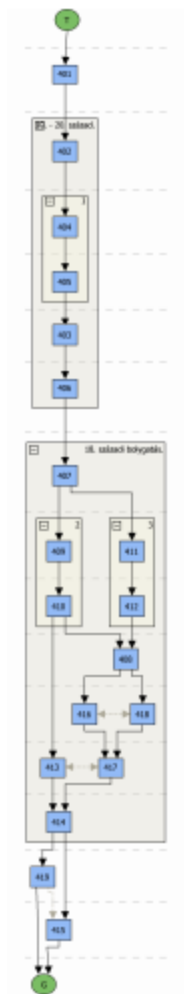
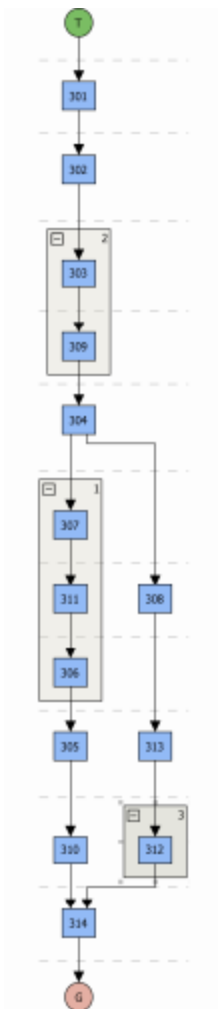
A II. ütemben végzett feltáráson a legjelentősebb eredményt az erdészeti telkén, a rév melletti építményektől északra nyitott szonda hozta. Ebben 2,5 méter mélységig ástunk le. Egy méter magas, vastag, masszív szerkezetű K-Ny irányú kőfalat találtunk. A munkát nehezítette, hogy a romokat 60 cm modern (második világháborúban záruló) feltöltés fedte, gazdag hulladékanyaggal (ebben mázas kerámiák, régi szódásüvegek, 19. századi pénzek stb. voltak). A fal mellett 18. század második felére keltezhető feltöltést találtunk, amelynek alján faragott, feltételezhetően gótikus stílusú mészkőelemek voltak. A feltöltés a templom elbontásakor jöhetett létre, anyagában a kor kerámia és üvegtárgyai kerültek elő (köztük néhány jellegzetes üvegpalack töredéke). A kutatást a nagy mélység, a kis felület, a laza omladék, és főleg az anyagi forrás kimerülése miatt be kellett fejeznünk. A jövőre nézve döntő jelentőségű, hogy megtaláltuk a falat és a gótikus töredékeket, hiszen ezek bizonyítják, hogy pontosan hol kell keresnünk a kolostort. Az is egyértelmű, hogy a gótikus töredékek nem az eredeti, 12. századi bencés kolostorhoz kapcsolódnak, hanem egy későbbi fázisához (a ciszterciek megtelepedését oklevelek említik).

Római tetőcserepek ismét előkerültek, jelezve a közelben található római kori épületet. Mivel a sziget a Duna bal partjánál található, az elfogadott tudományos álláspont szerint ez már a barbárok oldala volt. A sziget keleti oldalán fémkeresős segítőink egy kis késő-római bronz érmét találtak, ugyanitt középkori patkók és muskétagyolyók jelzi a szigetről egykor keletre haladó út helyét. A Szigetújfalu déli határánál található út menti kereszt térségéből korábban egy másik késő-római érme került a gyűjteménybe. Innen egy dűlőút vezet tovább keletre ma is. Ennek

vonalában található Angyali-sziget HÉV megálló, ahol Szentábrahám-telkét feltételezi a kutatás. A területről az 1970-es években sírok anyaga és egy másodlagosan felhasznált római dombormű került be az Árpád Múzeumba. A múzeum újabb terepi kutatásai egy jelentős méretű települést mutattak ki, a múzeumbarát fémkeresősök által leadott anyagban római jellegű bronz pénz is van (tisztítása folyamatban). Ezek az adatok együttesen átírnák a Csepel-sziget római korának történetét, hiszen az Újfalusi-szigeten található rom immár nem csak a hajózási út egy része, hanem a Római Birodalom és a szarmaták közötti útvonal hídfőállása. Az újabb régészeti kutatások bizonyítják, hogy Magyarország elvileg jól ismert középső részén is fel lehet tárni olyan helyszíneket, amelyek kutatása érdemben megváltoztatja a múlttól alkotott képünket. A régészeti lelőhelyek, rejtélyek, mint erőforrások használhatóak a turizmus fejlesztésében (elég csak a limesre épülő nemzetközi turisztikai útvonalra gondolni).

A 2016-os szondák kombinált mátrixa:

A két 2017-es stratigráfiai szonda mátrixa. Balra az északi, jobbra a déli szonda.